

Рогніда і Володимир

Микола Руденко

Поема

1

Буває, нами володіє
Не хід планет, а звук легкий.
Завваж: якби не ця подія [1],
Світ був би зовсім не такий.

Кого історія впечата
В свої скрижалі — хто це зна?
Жили у Полоцьку дівчата,
Можливо, й кращі, ніж княжна.

Що в тій Рогніді? І донині
Це таємниця тих часів,
Коли суворий син рабині
Престол у Києві посів.

Погордувала, не ступила
Добром на золотий поріг.
І сватання відсторонила:
— Рабиничу не змию ніг.

Гей, Володимире! У вічі
Гарбуз тобі жбурля дівча.
На те ж воно й
середньовіччя:
Сідлай коня, виймай меча.

І вже над Полоцьком заграва,
Вже мертві батько і брати.
Майбутню матір Ізяслава
Велів живою зберегти.

Та краще б випала їй страта
Серед руїн, серед заграв.

Ніж бачити обличчя брата,
Коли він в муках помирав.

І краще б їй під пеленою
Снігів у землю полягти,
Ніж чути це: — Гидуєш мною?
Тож знай: їх умертвила ти.

(Ще й вітер сніговою пліттю
Шмагне — і вовком завива).
...Рік в рік сплигло тисячоліття,
Як мовлені оці слова.

Та й досі ще в зимові ранки
Розказує старе дупло.
Як плакала княгиня — бранка,
Недбало кинута в сідло.

2

Самотньо й гірко. Лиш дитина
До князя трохи наближа.
Але господа негостинна
Була ненависна й чужа.

Який він муж? Не знає ножиць
Його кучмата борода.
Набрав жінок, набрав наложниць —
Їй в місяць ніч не припада.

Та все ж прийшов одного разу
І в місячній напівімлі
Їй кинув чудернацьку фразу:
— Я бачив Бога на землі.

А потім якось в днину сіру
Повідав нелегкі думки:
— Бог наказав обрати віру —
Державну віру, на віки.

Коли ж йому скляніли очі,

Обернені у власну суть,—
Здавалось їй, що поторочі
Його по цій землі несуть.

Глузує він з повчань Ісуса —
Мовляв, блаженський говорун.
Під срібний ніс лаштує вуса
Із золота — живи, Перун!

Біля колод його робота
Щодня ярмила спозарань:
Для ідолів ні срібла — злота
Не шкодував, ані старань.

Якби ж він тільки віру мертву
Підтримав, щоб не впала ниць
Але ж велить вести на жертву
Хлоп'ят русинських та дівиць.

І ніби ще замало кари,
Дружину кличе за вали —
Веде на Волгу, на Булгари,
Щоб там Перуна прийняли.

А повертався похмурий, дикий
Зодягнений валився з ніг.
Тоді й Стрибог золотоликий
Його розважити не міг.

Залізний велетень, рубака,
Ставав покірливим дитям.
В її ногах до ранку плакав,
Знесилений лихим життям.

В скорботах загубивши міру,
Стогнав на шкурах у кутку:
— Бог наказав обрати віру.
Але скажи: яку, яку?..

Він жив — немов у дзвоні било:
Дзвенів у сутності своїй.

Тоді вона його любила —
Тоді він весь належав їй.

4

Якби ж отак велось частіше —
Її любов була б жива.
Та він її не часто тішив:
Вона за мужа —
Удова.

Князь Володимир у гаремі
Серед наложниць п'є — гуля.
А їй, знедоленій недремі,
Тернами поросла земля.

Та якось завітав до спальні
Й заснув у затишнім кутку.
Шле місяць промені печальні
На постать грізну й заважку.

В розпуці, без мети і смислу
Рогніда ходить босоніж —
Сама не зна, чому затисла
У кулаці арабський ніж.

Кривавить душу давня втрата —
Ні, ранам тим не зарости.
І передсмертний голос брата
Благає: — Сестро, відомсти!..

Уже у Полоцьку на вежах
Від отчих слів не вдарить мідь.
А він на шкурах на ведмежих
Лежить —
Немов і сам ведмідь.

Метнулась, мов сліпа тигриця,
Яку долає люті і страх.
Але ж за мить безкровнолиця
Зів'яла в кам'яних руках.

Невже він ждав цього удару —
За нею наглядав крізь сон?..
Тепер, нещасна, приймеш кару —
Таких не милує закон.

Володимир

Ти зважилась підняти руку
На княжу голову, змія?

Рогніда

А ти мою розгледів муку —
Ти бачив, як караюсь я?

Володимир

Жона повинна бути покірна:
Жона — це нива,
Муж — орач...
Ну що ж, зітну тебе. невірна,—
Молись, голубонько, чи плач.

Вдягни вінець і у покої
Оцьому завтра жди мене.
Скараю власною рукою —
Кат любе тіло не торкне.

4

Не тільки двір, не тільки Київ
Вже Подніпров'я і Десна
Про княжого закону вияв
На всіх стежках-дорогах зна.

І скільки за добу проскаче
Безсонний вершник — стільки гін
Зітхає, журиться і плаче.
Бо знали: князь...
Жорстокий він.

До Либеді в палац княгині
Ідуть бояри. Навіть сам
Гарем у Вишгороді нині
Покинув євнухам та псам.

По-царськи вдягнений, величний.
Під'їхав верхи на коні.
І кожен крок та порух звичний
Були розмірені, значні.

На воїнах шоломи й лати.
На знаті — золото й парча.
З усього видно: нині свято
Закону княжого й меча.

А те, що кров хлюпне із вени —
Не дивина і дотепер.
Ще предки не створили сцени,
Та вже готовий був партер.

І це найліпше розуміла
Сама Рогніда. Через те
Вона прибралася зуміла
В святкове, царське,— не просте.

Немовби не чекання страти
Тут визначає дії хід —
Мов на банкет в свої палати
Княгиня кличе двір і світ.

Ось, бач, жіноча половина —
Як строго прибрана вона!..
Нарешті мить, коли повинна
Відбутись дія головна.

Заходить князь, за ним бояри.
Вони врочисті і німі:
Державне шанування кари
І насолоди на умі.

Та добра чи лиха година

Змінила дійство на очах:
Зненацька увійшла дитина,
Що на руках несла меча.

Біляве личко. А волосся
Текло по голубій парчі.
Неначе сонечко вплелося —
Аж грає зайчик на мечі.

В княгині на обличчі свято,
В очах щось хитре, потайне.
Дитя рекло: — Добридень, тату.
Ось меч. Раніш зітни мене.

Деся, кажуть, чули в ту хвилину
В захмар'ї звуки Божих струн.
То був удар — немов дитину
Послав у блискавці Перун.

Князь розгубився й скрикнув: — Синку!..
І шепіт переріс у смерч —
Немов дитяча волосинка
Переломила княжий меч.

Заплакав князь. Старі бояри
В руках шапки похмуро мнуть.
— У неї ж син... Чи тут до кари?..
Їй треба Полоцьк повернуть.

І ніби в темряви із пащі
На сонце викотивсь Дніпро —
Усі в цю мить зробились кращі,
Бо тут перемогло Добро.

5

Що з князем сталось? Чи для нього
Життя зробилось тягарем?
Геть відвернувся від хмільного,
Забув про меч і про гарем.

Коли ж його нова спокуса
Заполонила — в мить яку?
З Перуна здер коштовні вуса —
Якомусь кинув бідаку.

Найняв з десяток куховарів,
Сам забивав для них волів.
Шукав не бойовиськ і чварів —
Голодних кликати велів.

На ріки і в стеги безводні
Котився кличний поговір:
— Де на Русі ще є голодні,
Нехай ідуть па княжий двір.

Не до Рогніди і дитини
Князь поспішає перед сном,
Упився смаком самотини.
Хмеливсь безсонням, як вином.

В діброви, в світанкові роси
Веде його нежданий струс:
Коли синок меча підносив,
В його дитині жив Ісус.

Сам бачив: Бог, як і повинно,
З чола святе проміння слав.
Хоч ясно, що дитя невинне —
То не Христос, а Ізяслав.

Та хто сказав, що мусить віра
Могуття дарувать нове?
Ні! Віра має вбити звіра,
Який в людині ще живе.

І там, де чули тільки сови,
Він в простір кидав знов і знов:
— Могутність — через Боже Слово,
Через Красу, через Любов.

Та часом він втрачав надію —

Шипіла сумнівів змія:
— Чи стачить сили? Чи зумію?
Адже ж це буду вже не я.

А в хмарах дух живий розлився
І мовив громом з висоти:
— Я в тіло воїна вселився.
Отож сьогодні Я —
Це ти...

Хто це озвався? Чий це голос?
Христос? Космічна течія?..
Знов небо громом розкололось:
— Це Слово й Діло —
Ти і Я.

Тепер він жив біля Рогніди,
Як віск, що витік із свічі.
Нехай недовго: завтра піде,
Щоб інших пестити вночі.

Але ж навчилася прощати
Рогніда той гаремний рій:
Жінки та куплені дівчата
Вже серце не ятрили їй.

Вона іще побачить в ньому
Рубаку, як було колись,
Він візьме меч і вийде з дому
В кумирню, й вигукне:
— Вались!..

І всю свою ведмежу силу
Вкладе в руйнацію богів —
Щоб їх в Дніпро скотить по схилу
І не пустить до берегів.

А на Рогніду мудрим жаром
Дихне з—за хмар жива можуть,
Коли народ посуне яром,
Який Хрещатим назовуть.

І в чому народились, люди
Увійдуть у святу ріку,
Щоб Божий хрест прийнять на груди —
Родившись вдруге на віку.

Кохання пізнє — душ заграва
Вечірнім променем впаде:
Вона народить Ярослава,
Який Софію закладе.

І понад банями повіє:
— Раз пам'ятника їй нема,
Рогніда житиме в Софії.
Софія —
Це вона сама.

[1] Події, зображені в поемі, цілком відповідають літописним джерелам. (Автор).